VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi välttämättömän terveydenhuollon ja kotihoidon turvaamisesta työtaistelun aikana

PeV kuuleminen 15.9.2022

Sosiaali- ja terveysministeriö

Hallituksen esityksen lähtökohdat

- Väliaikainen laki, jonka voimaantulo mahdollisimman pian ja voimassa 31.1.2023 asti
- Lain tarkoituksena on turvata välttämätön terveydenhuolto ja kotihoito myös työtaistelun aikana
  - Estetään tilanne, jossa työtaistelun aiheuttama henkilöstövaje aiheuttaisi asiakkaiden tai potilaiden hengen tai terveyden vakavan vaarantumisen
  - Välttämättömään terveydenhuoltoon ja kotihoitoon kuuluva hoito ja hoiva määritellään laissa
- **Laissa säädettyjä keinoja voitaisiin soveltaa vain, jos muut keinot eivät ole riittäviä asiakkaiden tai potilaiden hengen tai terveyden vakavan vaarantumisen estämiseksi, ja vain siinä laajuudessa, kuin se on mainitussa tarkoituksessa välttämätöntä**
  - Mahdollisia muita keinoja ovat esim. asiakkaiden tai potilaiden siirtäminen, vuokratyövoiman, ostopalvelujen ja palveluseteleiden hyödyntäminen, työntekijöiden vapaaehtoisuuteen perustuvien työtehtävä- ja työaikajärjestelyjen käyttäminen, muiden kuntien ja kuntayhtymien kanssa tehtävä yhteistyö sekä priorisointi ja uudelleen organisointi
- Lain tarkoituksena ei ole estää työtaistelun toteuttamista. Laissa säädettyjä keinoja ei voitaisi käyttää miltään osin työtaistelun murtamiseen eikä työvoimapulasta tai siihen osoitettujen voimavarojen riittämättömyydestä aiheutuvien ongelmien ratkaisemiseen
- Lain mukaiset toimivaltuudet tulisivat käytettäväksi portaittain ja jokaisen toimivaltuuden käytön edellytyksenä olisi aina se, että lievemmillä keinoilla ei ole voitu turvata välttämätöntä hoitoa ja hoivaa

Lain ensisijaiset keinot: Työntekijäjärjestöön kohdistuvat keinot

- Työntekijäjärjestöllä olisi velvollisuus huolehtia kunnan tai kuntayhtymän järjestämää terveydenhuoltoa tai kotihoitoa koskevaa työnseisausta tai joukkoirtisanoutumista toimeenpannessaan yhteistyössä kyseisen kunnan tai kuntayhtymän kanssa siitä, että työtaistelutoimista huolimatta työnantajan käyttöön jää sen verran tehtäviin soveltuvaa henkilöstöä, että se pystyy turvaamaan välttämättömän terveydenhuollon ja kotihoidon työtaistelun aikana
- Työntekijäjärjestö ei saisi toimeenpanna välttämättömään terveydenhuoltoon tai kotihoitoon kohdistuvaa työnseisausta tai joukkoirtisanoutumista ennen kuin se on neuvotellut työnantajan kanssa tämän käyttöön työtaistelutoimista huolimatta jäävästä henkilöstöstä
- Jos osapuolet eivät pääsisi sopimukseen tai työntekijäjärjestö ei noudattaisi sopimusta, aluehallintovirasto voisi työnantajan hakemuksesta siirtää tai keskeyttää työnseisauksen tai joukkoirtisanomisen toimeenpanon sakon uhalla, jos se arvioisi olevan ilmeistä, että asiakkaiden tai potilaiden henki tai terveys vaarantuu vakavasti välttämättömään terveydenhuoltoon tai kotihoitoon kohdistuvan työtaistelun johdosta. Päätös voisi olla voimassa enintään viikon
  - Akuutti kriittinen tilanne, jossa potilaiden tai asiakkaiden henki on vaarassa tai terveys on vakavassa vaarassa, saataisiin keskeytettyä
  - Tarkoituksena olisi varata lisäaikaa osapuolten välisille neuvotteluille ja edelleen sopimuksettomassa tilanteessa varmistaa tarvittava vähimmäisaika lain mahdollistamien neuvotteluvelvoitteeseen nähden toissijaisten yksilöön kohdistuvien keinojen toimeenpanemiseksi ennen kuin välttämätön terveydenhuolto tai kotihoito ehtisi vaarantua työtaistelun toimeenpanon johdosta
- Aluehallintovirasto voisi antaa uuden kyseisen työtaistelun siirtämistä tai keskeyttämistä koskevan määräyksen, jos se arvioisi olevan ilmeistä, että lain toissijaisesti mahdollistamista yksilöön kohdistuvista keinoistakin huolimatta työtaistelu edelleen vaarantaa asiakkaiden tai potilaiden hengen tai terveyden vakavasti. Aluehallintoviraston päätös voisi olla voimassa kerrallaan enintään viikon.
  - Uusi siirtämis- ja keskeyttämismääräys toissijainen suhteessa jäljempänä kuvattaviin lain mahdollistamiin yksittäisiin työntekijöiden kohdistuviin keinoihin nähden
- Aluehallintoviraston päätöksestä voisi hakea muutosta hallinto-oikeudelta, mutta päätös olisi muutoksenhausta huolimatta välittömästi täytäntöönpanokelpoinen, ellei hallinto-oikeus toisin määräisi

Lain toissijaiset keinot: Yksilöön kohdistuvat keinot

- Jos työntekijäjärjestöön kohdistuvat velvoitteet eivät olisi riittäviä välttämättömän terveydenhuollon ja kotihoidon turvaamiseksi työtaistelun aikana, työnantaja voisi käyttää välittömästi yksittäisiin työntekijöihin kohdistuvia keinoja
- Työnantajana toimivan kunnan tai kuntayhtymän olisi mahdollista määrätä palveluksessaan oleva sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilö suorittamaan tavanomaisten työtehtäviensä lisäksi tai sijasta työnantajan määräämiä muita ammattitaitoaan vastaavia tehtäviä. Työnantaja voisi määrätä työntekijän myös työskentelemään toiseen toimintayksikköönsä
- Työnantajalla olisi mahdollisuus poiketa työaika- sekä vuosilomasäännöksistä
- Aluehallintovirastolla olisi työnantajan hakemuksesta toimivalta määrätä kunnan tai kuntayhtymän palveluksessa oleva työtaisteluun osallistuva sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilö työskentelemään ammattitaitoaan vastaavissa tehtävissä työnantajansa terveydenhuollon tai kotihoidon toimintayksikössä (*asiakas- ja potilasturvatyö*) sakon uhalla
  - Riippumattoman viranomaisen itsenäiseen harkintaan perustuva päätös
  - Muutoksenhakuoikeus hallinto-oikeuteen, mutta päätös olisi muutoksenhausta huolimatta välittömästi täytäntöönpanokelpoinen, ellei hallinto-oikeus toisin määräisi
- Edellä mainitut yksilöön kohdistuvat keinot voisivat tulla sovellettaviksi yksittäin tai rinnakkain. Jos nämäkään keinot eivät olisi riittäviä, aluehallintovirasto voisi viimesijaisena keinona määrätä asiakas- tai potilasturvatyöhön myös sellaisen sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilön, joka on irtisanoutunut työtaistelutoimenpiteenä kunnan tai kuntayhtymän palveluksesta
- Työtehtävien ja työskentelypaikan muuttamisen, työaikasäännöksistä poikkeamisen sekä asiakas- ja potilasturvatyön käyttöä rajoittaisi se, että toimi ei saisi olla henkilön henkilökohtaisen tilanteen kannalta kohtuuton. Lisäksi yksilöön kohdistuvien keinojen käyttämiseen liittyisi eräitä muita niiden käyttöä rajaavia ja työntekijän oikeuksia turvaavia elementtejä

Siirtymäsäännökset

- Jos jokin lain voimassaollessa käynnissä ollut lain soveltamisalan piiriin kuuluva työtaistelu päättyy ennen lain voimassaolon päättymistä, lain nojalla annettuja kyseiseen työtaisteluun liittyviä määräyksiä tai päätöksiä ei sovelleta kyseisessä työtaistelukohteessa työtaistelun päättymisen jälkeen
- Lakia sovelletaan myös ennen lain voimaantuloa ilmoitettuihin tai aloitettuihin lain soveltamisalan piiriin kuuluviin työtaistelutoimiin, jotka jatkuvat lain voimaan tullessa tai joiden on määrä alkaa lain voimaantultua
- Jos lain voimaantullessa viiden vuorokauden sisällä alkamassa oleva tai jo käynnissä oleva välttämättömään terveydenhuoltoon tai kotihoitoon kohdistuva työnseisaus tai joukkoirtisanoutuminen vaarantaa asiakkaiden tai potilaiden hengen tai terveyden vakavasti, aluehallintovirasto voi kunnan tai kuntayhtymän hakemuksesta siirtää tai keskeyttää työtaistelun toimeenpanon enintään viikoksi
- Laissa kunnasta ja kuntayhtymästä säädettyä sovelletaan 1 päivästä tammikuuta 2023 alkaen hyvinvointialueeseen, Helsingin kaupunkiin ja HUS-yhtymään siltä osin kuin ne järjestävät sosiaali- ja terveydenhuoltoa

Kiitos

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET